

SÚR

ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

Egyeztetési dokumentáció

Megbízó

Súr Község Önkormányzata

2889 Súr, Szabadság tér 1.

Tel.: 0634/375-033

Tervező

ARCHICON Stúdió Bt.

Esztergom, Kölcsey F. utca 14/a

+36-30-954-5280

Tétényi Éva Edit

műemlékvédelmi szakértő

21-0504

2024. december

TARTALOMJEGYZÉK

1. SÚR TELEPÜLÉSTÖRTÉNETE

- 1.1. A település rövid története
- 1.2. A település szerkezetének kialakulása a katonai felmérések tükrében
- 1.3. A település jelenlegi szerkezete, a helyi sajátosságok vizsgálata
- 1.4. A telekstruktúra és beépítettség vizsgálata

2. TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ TERÜLETEK

3. AZ ÉPÍTETT KÖRNYEZET ÉRTÉKEI

4. TÁJKÉPVÉDELEM

5. RÉGÉSZETI TERÜLETEK

1. SÚR TELEPÜLÉSTÖRTÉNETE

1.1 A TELEPÜLÉS RÖVID TÖRTÉNETE

Súr a Magas-Bakony észak-keleti részén, a Súri Bakonyalja kistályon fekszik. A település vízgyűjtő terület határán fekszik, a település határában eredő patakok, vízfolyások déli irányba haladva a Gaja patakba torkollanak (Bakonycsernyénél), amelynek befogadója a Sió csatorna. Eredetileg Veszprém vármegyéhez tartozott, az 1950-es megyerendezés során került Komárom megyéhez. 2016-ban internetes szavazás alapján lett Magyarország legszebb fekvésű falva.

Földrajzi nevei több hajdani falu emlékét őrzik: Kisfaluhely, Faluhely, Csépi-dűlő, Csatárpusztá.

Elnevezése személynévből keletkezhetett magyar névadással. Súr nevű vezért már a 955-ös augsburgi csatánál is említenek. Ismerünk szláv eredetű Súr személynevet is. Hasonló nevű a Pozsony megyei magyar Hruby Súr (Hegysúr). Szlovákia Nagyszombati járásában is található egy Súr (Šúrovce). elnevezésű község, amely Nagysúr és Nemessúr egyesítésével jött létre. Okleveles említése 1436-ben Swr, illetve egy 1438-as feljegyzés áll rendelkezésre az itt élő jobbágyok adófizetéséről.

1441-től a porvai pálosoké volt. Az ő idejükből, 1491-ből van az első adat a település katolikus egyházáról is. A jobbágytelkeken a gabonafélék mellett zöldség-, gyümölcs és kendertermesztés, az erdőben fakitermelés, faszénégetés is folyt.

A XVI. századra elnéptelenedett a község. Az 1536. évi adójegyzék pusztának minősítette. Az elpusztult faluhelyet újabb betelepítésre tették alkalmassá nagy kiterjedésű makkos és egyéb erdői, legelői. Határa átlagos mennyiségű termést adott. Földjein főleg rozsot termeltek. Lakosainak egy része letelepülésétől fogva szemet égetett. A zsellérek nyaranta eljártak részarató és cséplőmunkára. Kézművesei közül a takácsok nevezeteseek. Termékeiket Veszprém, Győr és Székesfehérvár piacán értékesítették.

Az 1636-os helységnévtár magyar-szlovák faluként említi. Betelepült lakosai római katolikus és evangélikus vallású szlovákok. A prédikációkat magyar és szlovák nyelven tartották. Zichy István győri várkapitány 1650. április 20-án kapta meg III. Ferdinándtól Várpalota várát a hozzá tartozó falvakat (köztük Súr területét is). Az 1676-ban grófi rangot kapott Zichy István halála előtt felosztotta a területet az utódai között, így került Zichy János gróf birtokába a hajdani Sur falu az összes pusztáival. Az elpusztult faluhelyet nagy kiterjedésű makkos és egyéb erdői, legelői újabb betelepítésre tették alkalmassá, ezért a Zichyek 1716-ban elkezdték evangélikus vallású szlovákokkal betelepíteni a lakatlan helységet.

1724-ben az új falu már 20 telepessel bírt, akik erdőirtással növelték határukat. A földterület ennek ellenére kevés volt a kétnyomásos gazdálkodás meghonosításához, ezért Répce prédiium földjeit is kiosztották a súriak között. A jobbágytelkekhez minden esetben gyümölcsös, veteményes, káposztás, kukorica és kenderföld tartozott. 1750 után szőlőt is telepítettek Répcepusztán.

A betelepítés korai időszakáról kevés adat van, de a katolikus egyház már 1739-től, az evangélikus egyház 1747-től vezette a betelepültek anyakönyveit. 1765-ben 5 utcája volt a településnek. Az 1784-1787-es népszámlálás szerint Zichy Miklós gróf birtokán a faluban 211 házban 289 család lakott, a népesség pedig elérte az 1349 főt, akikből 2 papot, 3 nemest, 1 tisztviselőt, 26 polgárt, 78 parasztot, az utóbbi kettő 91 örökösét és 710 zsellért írtak össze. Zichy Miklós építtette a falu katolikus templomát, amely 1784-ben készült el.

Vályi András: Magyar országnak leírása 1796-1799 című művében az alábbiak találhatók a faluról:

„SÚR. Népes tót falu Veszprém Várm. földes Ura Gr. Zichy Uraság, lakosai katolikusok, és evangélikusok, fekszik Csernye, és Ács-Teszér között; határja jó, erdője, legelője tágas, két malma is van a falu végén.”

A XIX. század elejére a település teljesen elszlovákosodott, valószínűleg a rokon szálak vonzották továbbra is a tót betelepülőket. Az 1836-os helységnévtár magyar-szlovák faluként említi. Betelepült lakosai római katolikus és evangélikus vallású szlovákok. A prédikációkat magyar és szlovák nyelven tartották.

1848-ban Turcsányi Gyula sári lelkész szabadcsapatot szervezett a faluban a császáriak ellen.

Fényes Elek Magyarország geográfiai szótára (1851) c. művében az alábbi adatok találhatók a faluról:

„Súr, magyar-tót falu, Veszprém megyében, 696 katolikus, 720 evangélikus, 32 zsidó lakossal, katolikus és evangélikus parochiával anyaekklézsiával. Nagy erdő. Sok legelő. Hegyes, középszerű határ. Utolsó posta Veszprém 3 óra.”

Az 1800-as évek második felében a község katolikus egyháza a klosterneuburgi ágostonos kanonokok kezébe került, az osztrák egyháziak szerezték meg a környező birtokok egy részét is. A klosterneuburgi Ágoston rend irányítása alatt Súr mintagazdasággá változott. A birtokhoz a faluban egy kastély, körülötte majorság, továbbá 3000 hold szántó és erdő tartozott. A birtokhoz tartozott a kastély közelében 20 hold szőlő is, ahol misebort termeltek (móri ezerjő), amit aztán Ausztriába és Svájcba szállítottak. Az uradalmat irányító utolsó kanonok Trapper Róbert volt.

1944 októberétől a sári kastély a nyilas hadvezetés 101. számú bevonulási központja volt, ahol a Hungarista Halálfejes Légión tagjai táboroztak le egy német SS-tiszt vezetésével. Feladatuk a leventeköteles fiatalok begyűjtése, a katonaszökevények elfogása volt. 1945 januárjában egy Feketevíz-pusztánál találatot kapott amerikai B-24 Liberator repülőgép ejtőernyővel kiugrott kilenctagú legénységét is a sári kastélyba vitték, majd kivallatásuk és megkínzásuk után a közeli Varjasi-erdőben végezték ki őket.

A II. világháború harcai a településen 1945. március 21-én értek véget.

1950-ben a települést Veszprém megyétől Komárom megyéhez csatolták. 1960. januárjában Súr is csatlakozott a szövetkezeti rendszerhez, és több mint 200 taggal megalakították az Új Élet Termelőszövetkezetet. Súr-Szőlőhegy lakói külön utat választottak, és 29 téesszaggal megalakították a megye legkisebb közös gazdaságát, a Törekvés Téesszt. A két szövetkezet önállósága 1976-ig állt fent, mígnem 1977 januárjában elsejétől egyesítették őket az ácseszéri, akai és csatkai szövetkezetekkel. Az ácseszéri központtal működő Táncsics Mezőgazdasági Termelőszövetkezet 1990-ig állt fenn. A hetvenes években, a körzetesítések végett Súr társtelepülés lett, a közigazgatási központ Ácseszérre került át. A falu 1990-ben nyerte vissza önállóságát: lakossága 1990-ben 1316 fő volt, területe 3737 ha. 2024-ben 1230-an élnek Súron.

1.2 A TELEPÜLÉS SZERKEZETÉNEK KIALAKULÁSA A KATONAI FELMÉRÉSEK TÜKRÉBEN

I. KATONAI FELMÉRÉS (1784)

Az I. katonai felmérés készítése idején Súr már a Zichy-ek birtoka. A szlovák nemzetiséget az alábbi kedvezményekkel ösztönözték a letelepedésre: erdő irtása után hat, a szőlőtelepítés után kilenc évig adómentességet élvezhettek. Vélhetőleg ez is hatással volt az első katonai felmérés idejére kialakult tájszerkezetre, amely a mai képtől nem sokban tér el.

A térképen már jelölik Csatárpusztát mint Pusztá Czatár, ekkor még a délnyugati határt fedő erdőség közepén, a Hajmás-patak mentén. Az északkeleti-keleti erdőterületedben sugár irányban több nyiladékot vágtak, alsó határát a Fekete-berki-vízfolyás húzta meg. A településtől délnyugati irányban, a mai szőlőhegy helyén szőlőt telepítettek, ami egészen a fölötté lévő erdőig nyúlt fel. A szőlőt gyepterület vette körül, vélhetőleg legelőnek használták. A vízfolyások mentét is végig gyeptérség kísérte. Az úthálózat is többnyire követte a vízfolyások vonalát: Súrból Czatka (Csatka), Teszér, Szapár és Cserna irányába is. Ezen kívül vezetett szekérút Csetényre és Okára (Aka), illetve a szőlőhegyre is.

Súr területe az I. katonai felmérés idején

(Forrás: www.mapire.hu, Súr)

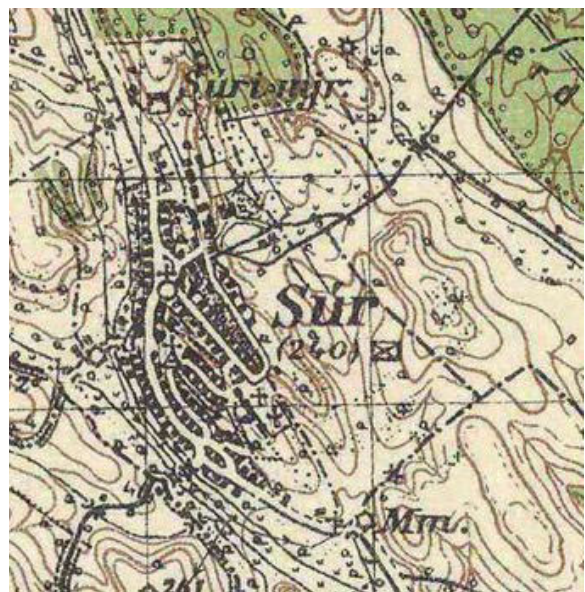
Súr beépített területei az I. katonai felmérés idején

(Forrás: www.mapire.hu, Súr)

A mai utcahálózatából ekkoriban már megvan a Csatkai út, a vele szemközti Árpád utca, és az Akai út. Az Akai út és a Kossuth Lajos utca találkozása felett lehetett az urasági major. A lakóházak zöme a fő utca vonalán rendeződik, a nyugati telkek kertjei a patak felé lejtnek. A település lenti végében, illetve az Árpád utca felett több sorba tömörülnek, ezek között nem vezet karbantartott földút. A településtől délre vízimalmot telepítettek a Súri-patakra.

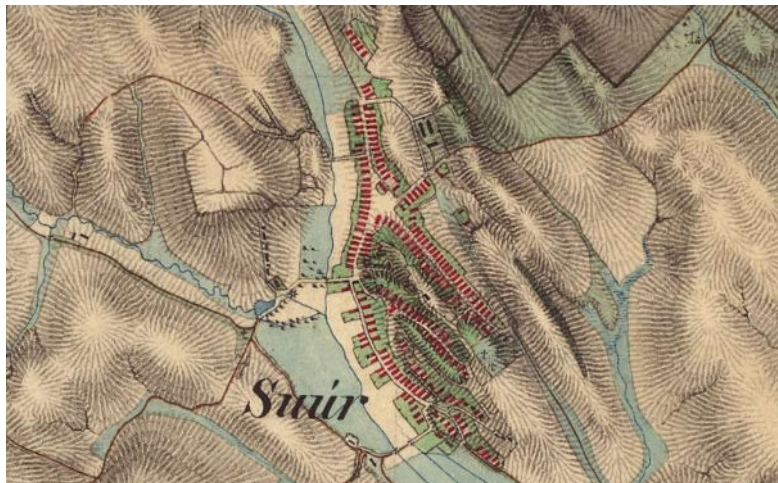
II. KATONAI FELMÉRÉS (1846-47)

A második katonai felmérés idejére jelentősen megcsappant az erdőterületek nagysága; elsősorban a csatkai határban a Cseres-erdő (a név utal a potenciális vegetációra) vesztett területéből, északi oldalon az irtás helyén gyepterület található, délen Puszta Csatárnál legelő-, illetve szántóterület kapott helyet. Itt aklok és istállók és gémeskút utalnak az egykori állattartásra, valamint jelölnek lakóépületeket kerttel. Ettől délre új major jött létre Repcze M.H.(Meierhof) néven. A Suúri-hegyi erdőt a Fekete-berki-vízfolyás mentén kiirtották, helyén legeltettek, ezt bizonyítja a gémeskút, és a legelőhöz tartozó istállók a település északi felében. Nyiladékot vágtak az erdőbe nem csak sugár-, hanem keresztirányban is. Megnyitották az erdőt Ács Tészér irányába, ez volt a Körös-berki rét; a patak mentén pedig szekérút kapcsolta össze a két települést. A Kis-Bükk körüli irtáshelyeket, és a szőlőhegy lábánál lévő legelőt szántóföldi művelés alá vonták. A szőlőhegy körüli legelőből meghagytak egy keskeny sávot. A szőlőkben présházak épültek, és gyümölcsfákat is telepítettek. A vízfolyás menti vizenyős réteket is legelőként hasznosították.

*Súr területe az II. katonai felmérés idején
(Forrás: www.mapire.hu, Súr)*

A lakott terület újabb kis utcákkal bővült. A Rákóczi utca mentén lakóházak épültek, végében temetőt létesítettek. A településközpontban felépült az evangélikus templom. A háztáji kertek és a patak közt szántóföldek voltak. Az alsó malmon kívül még egy malmot építettek a település keleti oldalán.

*Súr beépített területei az II. katonai felmérés idején (Forrás:
www.mapire.hu, Súr)*

III. KATONAI FELMÉRÉS (1882)

A második katonai felméréshez képesti változás leginkább az erdőállomány további zsugorodása. Irtástérület ékelődik a Vargy-erdő és a Sári-erdő közé. Az urasági majorhoz (Suri major) tartozó legelőt bővítésével, hagyásfás legelő jött létre, ami tájképi szempontból jelentős. A szántóföldi művelés területi aránya továbbra is a legnagyobb, és újabb területeket törtek fel Csatár-puszta és Repcze major környezetében. Új istállókat építettek a Dolosdi rét bal partján. Említésre méltó változás, hogy az utak mentén fasorokat telepítettek.

Súr területe az III. katonai felmérés idején
(Forrás: www.mapire.hu, Súr)

A harmadik katonai felmérésen szépen kirajzolódik az utcahálózat. Új lakóházakat nem emeltek a településen, viszont megépült a Zichy-kastély és a római katolikus templom.

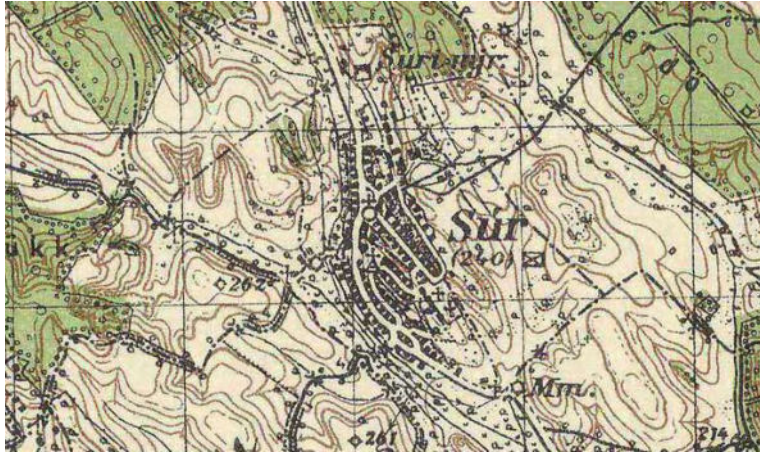
*Súr beépített területei az III. katonai felmérés idején
(Forrás: www.mapire.hu, Súr)*

MAGYARORSZÁG KATONAI FELMÉRÉSE (1941)

A harmadik katonai felméréshez képest számottevő területhasználati változások nem történtek. Valamelyest csökkent a gyepterületek nagysága, és a patakmenti vizenyős rétek szukcessziója megkezdődött. Csatárpuszta a Súrctátár nevet viseli. Az úthálózat lényegében változatlan, a Súron átvezető főútvonal még nem burkolt, csak karbantartott kocsíút.

*Súr területe Magyarország katonai felmérése idején
(Forrás: www.mapire.hu, Súr)*

Új lakóházakat emeltek a településen, összekapcsolták a Dankó Pista utcát és a Rákóczi utcát, kirajzolódik a Zenedob utca. A Magas utca két oldalát ekkor még házak kísérik. A településhez tartozó vízimalmok még ekkor is működtek.

*Súr beépített területei Magyarország katonai felmérése idején
(Forrás: www.mapire.hu, Súr)*

NAPJAINKBAN

A tájszerkezetben csak apróbb változások történtek az 1941-es felmérések óta, de az egykori területhasználati határok most is lekövethetőek. Így például a Kis-Bükk nyúlványai kirajzolódnak az erdő helyén lévő szántóföldek és gyepterületek határán. Többségében a patak menti gyepterületek is megmaradtak, főként kaszálórétek, de egy-egy kisebb területet felszántottak. A legelőterületeken sokhelyütt megindult a spontán cserjésedés. Újratelepítették az erdőt a Varjas-erdő és a Súri-erdő között. A kisebb erdőfoltok általában jellegtelen erdők, illetve akácosok. Megszűntek napjainkra a szőlők, helyén gazdaság található a hozzá tartozó legelőterülettel, illetve egy-két telek lakóépülettel. Nem maradt nyoma a Repcze majornak, ellenben Csatár-puszta épületei változatlan rendben állnak a második katonai felmérés óta. Turisztikai és gazdasági szempontból is említésre méltó változás a Fekete-berki-vízfolyás duzzasztásával létrehozott halastavak.

*Súr területe napjainkban
(Forrás: www.google.hu/maps, Súr)*

Új építésű településrész a Damjanich János utca és az Akai útból leágazó utcák. A Súri-major legelőinek helyén szántó és erdőterület található, illetve zártkerti sor az erdő vonalában. A kastély elpusztult a háború során, de a hozzá tartozó gazdasági épületek megmaradtak.

*Súr beépített területei napjainkban
(Forrás: www.mapire.hu, Súr)*

1.3 A TELEPÜLÉS JELENLEGI SZERKEZETE, A HELYI SAJÁTOSÁGOK VIZSGÁLATA

	Történeti településrész		Tanyás major		Erdőterület
	Új lakóterület		Jellemzően szántóföldi művelés alatt álló terület		Legelők, fás gyepek
	Gazdasági terület		Kertes mezőgazdasági terület		

Súr főbb településszerkezeti egységei

A belterület településszerkezetét a főbb útvonalak (Kossuth Lajos utca, Rákóczi Ferenc utca, Deák Ferenc utca és Akai utca) és a helyi feltáró utak határozzák meg. A belterület lakóterületei a mai formában az 1800-as évektől kezdve folyamatosan épültek be. Az utak, telkek, épületek elhelyezkedését nagyban meghatározták a domborzati viszonyok.

A **Történeti településrészben** a Kossuth Lajos utca, Petőfi Sándor utca, Damjanich János utca mentén mindkét oldalon, az utcára felfűzött hosszanti szalagtelkek alakultak ki. A Petőfi Sándor utca, Rákóczi Ferenc utca és Deák Ferenc utca csomópontjánál alakult ki a településközpont, ahol az intézmények zöme található. A településközpont szerkezetében a lakóterületekhez hasonlít, a központban kisebb teresedéssel. Súron található szálláshely és sportcsarnok, a belterület nyugati oldalán, a településközponttól távolabb fekszik. Ezen a területen más településszerkezeti adottságok figyelhetők meg, kissé rendezetlen, mozaikos telekosztással.

1.4 A TELEKSTRUKTÚRA ÉS BEÉPÍTTETTSÉG VIZSGÁLATA

Súr belterületi telekinek mérete igen változatos, a már korábban beépült és az újabb beépítésű településrészek könnyen elkülöníthetők egymástól a telkek mérete és alakja alapján is. Általánosságban elmondható, hogy a korábban kialakult Történeti településrészen a település fejlődési adottságokból és domborzati viszonyokból adódóan szabálytalan és nagyobb - 2000–3000 m² közötti nagyságú - telkek jellemzőek, melyeken gyakran a lakóépület mellett gazdasági épületek is kialakításra kerültek. A település központjában a Kossuth Lajos utca mentén a nagyobb méretű szalagtelkek jellemzőek, melyek sok esetben a település főutcájától egészen a belterület határig húzódnak. A Sári patak keleti oldalán változatos, szabálytalan telekméretet jellemző – 400 m²-től egészen 1400 m²-ig terjed méretük - melyek nem kerültek beépítésre. Ezek az idő során helyenként megosztásra kerültek. A település újabb beépítésű területein, az Új lakóterület elnevezésű településrészen 1200 és 1500 m² közötti nagyságú telkeket osztottak ki, melyeket a szabályos, tervezett telekstruktúra jellemez. A Hársfa utca keleti oldalán nagyobb összefüggő telken gazdasági funkció található.

A külterület mozaikos területhasználatából adódóan a telekméretet is változatosak. A belterülettől északkeletre található szőlőterületeken kisebb – általánosságban 500 és 1200 m² közötti – telekméretet jellemző. A belterülethez és a szőlőterületek között nagyobb gazdasági terület található. A szántó és erdőterületek összefüggő, több hektáros telkeket alkotnak.

2. TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ TERÜLETEK

TELEPÜLÉSKÉPI KÖVETELMÉNYRENDSZER

Súr településképét a táji környezet határozza meg. A beépített területekre az egyalakos oldalhatáron álló beépítés jellemző. A régi településrészekben utcavonalon álló házak sorakoznak. Az új lakóterületi beépítések előkertesek. A lakóterületeken földszintes nyeregtetős vagy kontyolt, sátortetős és manzard tetős lakóépületeket találunk. Az 1980-90-es építésű házak jellemzően nyeregtetős, beépített tetőtérrel, de a legújabb házakon sem jellemző az alacsonyabb hajlásszögű, mediterrán típusú tetőidom. A hagyományos településkép megőrzésében fontos szerepe van a szigorú szabályozásnak.

A meghatározó településképi területek lehatárolása alapvetően követik a településszerkezeti terv övezeti lehatárolásait. A helyi építési szabályzatban foglaltakon túlmenően a településképi rendeletbe foglalt területi építészeti előírásokat is figyelembe kell venni, és az új épületek építésekor, a meglévők átalakításakor, felújításakor, bővítésekor az ajánlásokat, jó példákat célszerű megfogadni, mert ezáltal biztosítható, hogy a helyi értékek az utókor számára is megőrzésre kerüljenek.

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV ÉS TELEPÜLÉSKÉPI RENDELET

A településkép védelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvény előírja, hogy minden településnek el kell készítenie a településképi arculati kézikönyvét és településképi rendeletét. A **településképi arculati kézikönyv** (TAK) a települések sajátos, egyedi arcát, különösen pedig a védendő értékeit hivatott bemutatni. Ennek megfelelően Súr is elkészítette a Településképi Arculati Kézikönyvét. A kézikönyvben öt településképi szempontból meghatározó, eltérő karakterű terület került lehatárolásra:

1. falusias családirházas (lakóutcás) karakter
2. településközponti (főutca) karakter
3. táji- természeti karakter
4. gazdasági karakterű terület
5. mezőgazdasági karakterű (nem beépíthető) terület

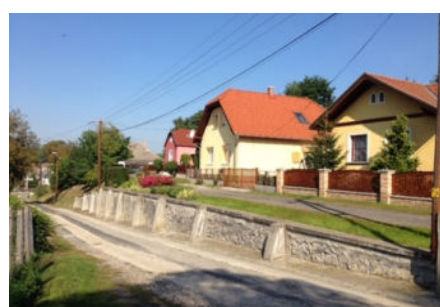
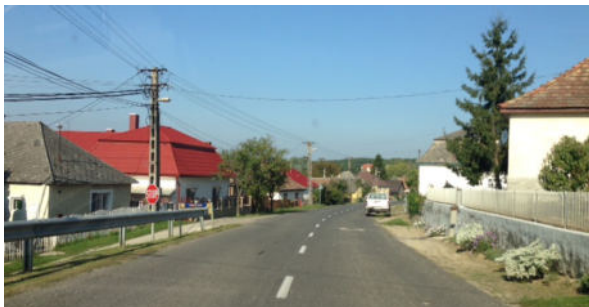
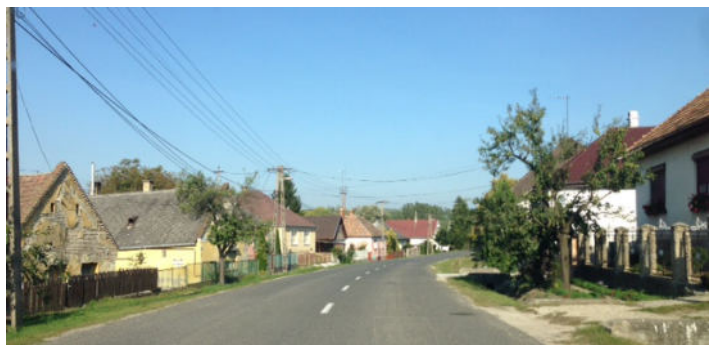
A településképi arculati kézikönyv az eltérő karakterű területek településképének alakítására vonatkozóan ajánlásokat fogalmaz meg és bemutatja a településen már megvalósult jó példákat. Új épületek építésekor, a meglévők átalakításakor, felújításakor, bővítésekor a jó példákat célszerű megfogadni, ezáltal megőrizve a helyi értékeket.

Súr településképét a táji adottságok nagyban meghatározza. Az utcák vonalvezetése a domborzati viszonyoknak megfelelően alakultak ki. A beépítésre szánt területeken a lakóterület meghatározó. Az egész települést a falusias családiházak karakter határozza meg. A főutca mentén, a település középső részén helyezkednek el az intézmények, a településközponti karakter. A gazdasági-szolgáltató funkciók a lakóterület szélén kerültek kijelölésre, ezek szorosan kapcsolódnak a mezőgazdasági feldolgozóiparhoz és a külterületi majorsági területekhez. A gazdasági-szolgáltató területek egyszintesek, a funkcióknak megfelelő belmagassággal épülhetnek. A beépítésre nem szánt területek jellemzően mezőgazdasági területek. A mezőgazdasági területek egyik része szőlőhegyi és szántóföldi művelésű, nagyobb része legelő és erdőterület.

MEGHATÁROZÓ TELEPÜLÉSKÉPI KARAKTEREK

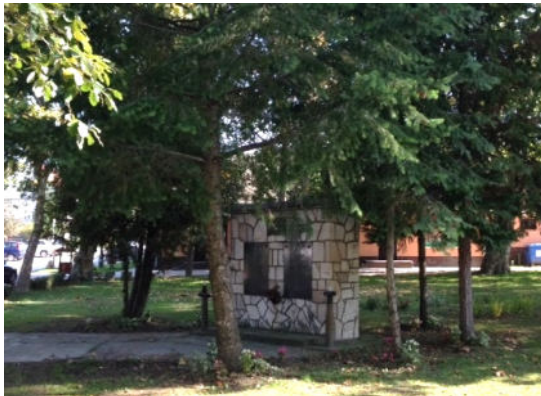
A beépítésre szánt terület alapvetően lakóterület. A családiházak beépítés a meghatározó. A településen szinte egységesen a falusias családiházak karaktert lehet megállapítani, mivel az újabb beépítésű lakóterületeken is megtartották a falusias beépítés szabályait. Az épületek az utcákra szerveződtek, melyek a domborzati viszonyoknak megfelelő vezetésűek. A településközpontban az evangélikus templom és közvetlen környezete, valamint főutca kiteresedésében beszélhetünk településközponti karakterről. Itt, és a főutca mentén és a település közepén találhatóak meg a községi intézmények. A gazdasági-szolgáltató területek a lakóterület szélén kerültek kijelölésre, amelyek kapcsolódnak a mezőgazdasági feldolgozóiparhoz, és a külterületi majorsági területekhez. A be nem építhető területeken jellemző a mezőgazdasági művelésű táj és erdő. A táji környezet része a szőlőhegy és a horgásztó is.

Az utcák megőrizték a településszekezet strukturális fő elemeit. A régebbi építésű házak földszintesek, az újabbak tetőtérbeépítések, vagy kétszintesek. Az oromfalas nyeregtetős, csonkakontyolt nyeregtetős, kontyolt nyeregtetős, sátoztetős, épülettömegek sorakoznak. Az aszfaltozott utca melletti vízvezető árkok helyén a kapubejárók kiszélesítésével parkolóhelyek keletkeztek, az útmenti sáv füvesített. Az utcákban légvezetékes elektromos áramellátás van.

TELEPÜLÉSKÖZPONTI KARAKTER

Sűrű településközpontját a főutca menti kiteresedés mutatja. Alapvetően a beépítés léptéke hasonló a lakóterületével, de a közintézmények, az iskola, művelődési ház és a templom nagyobb tömege jelöli ki a központi helyet, valamint a közterületek miatt sorolható más karakterbe. A településközpontban kaptak helyet az intézmények is: iskola, községháza, óvoda, plébánia, üzletek, templom. A közintézmények tömegükben, léptékükben kitűnnek a családi házak közül. Az intézmények tetőzetére az energiakorszerűsítés során a napelemek felszerelése történt. A közintézmények visszafogottan díszítettek, a homlokzati vakolatarchitektúra világosabb (törtfehér) színű, a falfelület közép tónusú pasztellszínű vagy sárga. A magastetős épületeken függőereszcsatorna a jellemző. A nyílászárók méretei az épülettömegekhez arányosan illeszkednek. A közterületek és közparkok, emlékművek szépen gondozottak.

JELLEMZŐ ÉPÜLETTÍPUSOK

Történeti településrészén található a község legidősebb épületállománya, amely többségében jó állapotban van. A Történeti településrész jellegzetes telekstruktúráját a hosszú, keskeny szalagtelkek adják. A hosszútelkek oldalhatáron álló módon épültek be, jellemzően földszintes lakóépületekkel. A településrészén, a Kossuth Lajos utca mentén találhatóak Súr főbb intézményei: községháza, óvoda, templom, üzletek. Az intézmények tömegükben, léptékükben tűnnek ki a családi házak közül, külső megjelenésük azonban visszafogott. Szintén a Történeti településrészben kapott helyet a Békesség Szigete Hitmélyítő Tábor és a település sportpályája. A lakóépületek mögött sok helyen kisebb gazdasági épületek találhatóak. A falusias karakterű településrészben az épületek egységes utcaképet alkotnak, az épületek többségének léptéke és tömege hasonló. A lakóépületek általában egyalakúak, néhány esetben két lakást tartalmaznak.

Az egész településre jellemző a falusias beépítés, a később kialakult **Új lakóterület** elvezetésű településrészén is megtartották a falusias beépítés szabályait. Az új beépítésű családi házas területeken a szélesebb telekosztás lehetővé tette a nagyobb épületek kialakítását. Az itt található épületek előkerttel rendelkeznek, oldalhatáron állnak, földszintes vagy földszint+tetőtér kialakításúak. Magasabb épületek a Táncsics Mihály utcában létesültek, ahol több emeletes épülettel is találkozhatunk. A településrész szinte tisztán lakófunkciójú, ettől eltérően csak egy kereskedelmi-vendéglátó egység található az Akai utca mentén. Az 1980-as, 90'-es években épült épületek jellemzően nyeregtetős, beépített tetőtérrel épültek, de a lakóterületeken meghatározó még a kontyolt, sátoztetős és manzard tetős épületek jelenléte is.

A **Gazdasági terület** a lakóterületektől északkeletre helyezkedik el. A terület a mezőgazdasági feldolgozóiparhoz és a külterületi majorsági területekhez szorosan kapcsolódnak. A területen található épületek állapota vegyes, előfordulnak leromlott állapotú épületek is. A településrészen a jellemzően hosszú épületek szabadon állnak vagy a telek oldalhatára mentén helyezkednek el, általában egyszintesek, a funkciónak megfelelő belmagassággal rendelkeznek.

A kastély melletti területen több épület őrzi az eredeti beépítést és tömegformálást.

Tanyás majorok a település külterületén, a belterülettől távolabb helyezkednek el. A településrész két önálló egységből áll. A településrészen található épületek állapota közepes, helyenként leromlott. A jellemzően lakófunkciójú vagy gazdasági épületek földszintesek, magastetősek.

3. AZ ÉPÍTETT KÖRNYEZET ÉRTÉKEI

A. VILÁGÖRKSÉGI ÉS VILÁGÖRKSÉGI VÁROMÁNYOS TERÜLET

Súron a Komárom-Esztergom Megyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály Örökségvédelmi Osztály által nyújtott adatszolgáltatás alapján nincs világörökségi és várományos terület.

B. ORSZÁGOS VÉDELEM, MŰEMLÉKEK

Súron a Komárom-Esztergom Megyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály Örökségvédelmi Osztály által nyújtott adatszolgáltatás alapján Súr területét az alábbi országos védelmek érintik:

Műemléki védelem alatt áll:

Ssz.	Cím	Hrsz.
1.	Római katolikus templom	263

Műemléki környezet:

Ssz.	Cím	Hrsz.
1.	R. k. templom ex-lege műemléki környezete	254, 255/1, 256, 261, 361, 360/6, 330, 358, 329, 287, 264

C. HELYI VÉDELEM

A 314/2012. (XI.8.) Korm. rendelet 23/A.§ (1) alapján helyi védelem alatt áll az a helyi építészeti örökség, amelyet a települési önkormányzat településképi rendeletében védetté nyilvánít. A helyi védelem célja a település szempontjából hagyományt őrző, az ott élt és élő emberek, közösségek munkáját és kultúráját tükröző sajátos megjelenésű, a településképet meghatározó építészeti és táji érték védelme.

Súr helyi védett építészeti értékeiről a településképi rendelete rendelkezik. A településképi rendelet 1. melléklete tartalmazza a helyi területi védelem alatt álló területeket, míg a 2. melléklete a helyi egyedi védelem alatt álló épületeket tartalmazza.

SÚR HELYI VÉDELEM ALATT ÁLLÓ TERÜLETEI

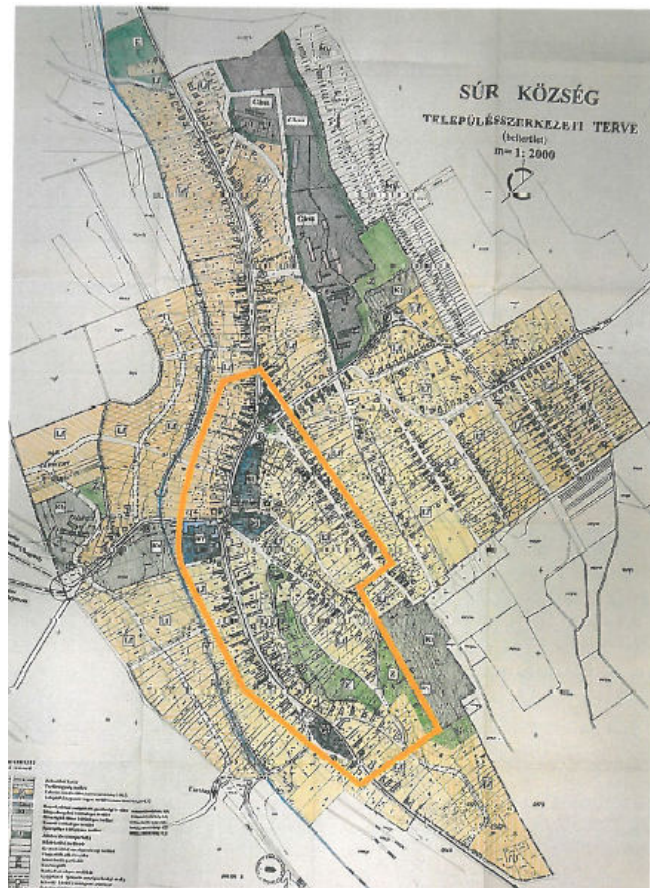
HELYI VÉDETT UTCAKÉP

Damjanich János utca, Petőfi Sándor utca a Szabadság térig; a Deák Ferenc utca a Hársfa utca csatlakozásig, valamint a Kossuth Lajos utca a Mező utcai bekötéstől a belterület határáig.

HELYI VÉDETT TERÜLET

Súr belterületén a főút menti lakótelkek és a templomdomb területe, Petőfi Sándor utca mente a Szabadság térről; Szabadság tér, Rákóczi Ferenc utca mente, Kossuth Lajos utca mente a Mező utcáig és a közös területek.

HELYI EGYEDI VÉDETT ÉPÜLETEK

Ssz.	Cím	Hrsz.
1.	Petőfi Sándor u. 7.	595
2.	Petőfi Sándor u. 24.	41
3.	Rákóczi u. 41	184
4.	Petőfi Sándor u. 8.	25
5.	Petőfi Sándor u. 19.	582
6.	Deák Ferenc u. 3.	53
7.	Deák Ferenc u. 15.	59
8.	Rákóczi u. 52.	178
9.	Attila u.21.	93
10.	Attila u. 28.	85
11.	Béke tér – Evangélikus templom	212

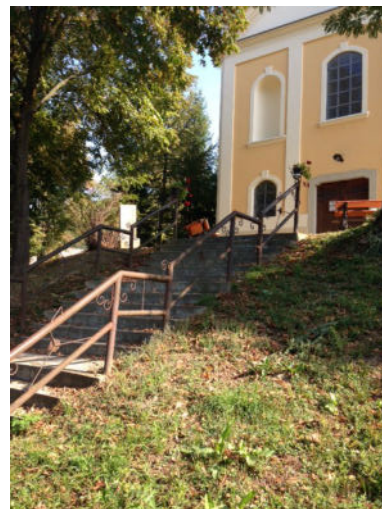
A SÚRI ZICHY-KASTÉLY

A kastély már nem létezik, de ez volt Súr legnagyobb építészeti nevezetessége. A gazdagon díszített, romantikus stílusú egyemeletes, 30 szobás épület az 1860-as években épült. Az uradalomhoz mintegy 3000 hold szántó és erdő tartozott. A klosterneubergi időszakban az uradalmat irányító ágostonos kanonok élt itt. A háború után rövid ideig az Akáról átköltözött Szontágh család birtokolta az épületet. 1962-ig kultúrotthonként működött. Az egyik szárnyát a hatvanas években buszgarázként használták, az alsó szinten baromfit tenyésztettek. Az állami gazdaság akkori igazgatója – máig nem tisztázott okból – leszedette a tetőről az összes cserepet, kifűrészeltetett minden második gerendát, és úgy rakatta vissza a cserepet. Az illetékes hatóságok 1963-ban felmérték az egyre rosszabb állapotba került kastély állapotát, mivel felmerült a terv, hogy szociális otthont nyitnának az épületben. Mivel a felújítás költségei több mint 3 millió forintba kerültek volna, így elálltak ettől az illetékesek, és az épület lassan az enyészeté lett. Az akkori sajátos korszellemnek megfelelően végül a sóri kastélyt is lebontásra ítélték, ahogy oda lett a környékről az akai, a bakonyzombathelyi és a rédei kastély is. Az épületet 1978-ban bontották le. A kastély építőanyagát széthordták, az épület helyén gépállomást létesítettek. A kastélyból egyedül a pincerendszere maradt fenn mai napig, amely nem látogatható. A kastélykert emlékét csak a hajdani főbejárathoz vezető öreg vadgesztenye fasor őrzi, és a Három Kereszt hősi emlékmű, amely a régi magtár melletti erdős részen húzódik meg. Ha rossz állapotban is, de állnak még a kastély körüli majorság vörös téglás gazdasági épületei is; s bár a Zichy kastélyból épületrész (kivéve a pincéket) nem maradt fenn, viszont a területen állnak még a régmúlt élő tanúi, az öreg fák. Fontos, hogy mind a belterületi, mind a külterületi erdőben a történeti értéket képviselő faegyedek megmaradhassanak.

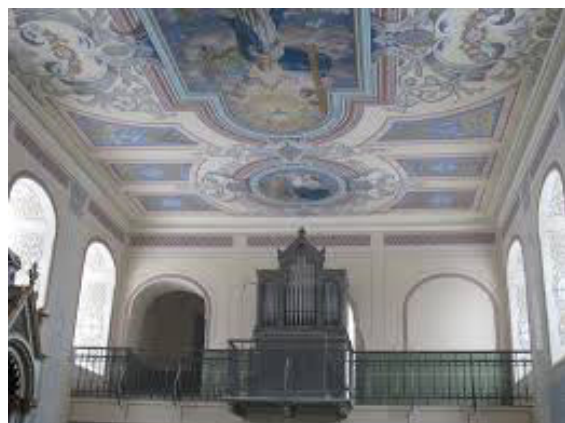

NAGYBOLDOGASSZONY RÓMAI KATOLIKUS TEMPLOM

Súr katolikus egyházáról 1491-ben már vannak adatok. 1875-ben a klosterneuburgi ágostonrendiek kezén találjuk, ők voltak a birtokosok a legújabb időkig. A plébániát Acsády püspök szervezte 1739-ben. Anyakönyveit ettől kezdve helyben vezetik. Ekkor még Szápár, Csesznek és nyolc más falu tartozott hozzá. 1741-ben Szent Mihály tiszteletére avatott templomáról tudunk. 1747-ben zsúppal fedett, s a Szeplőtlen Fogantatás tiszteletére szentelt fatemplomát említik. Négyzetes harangtornya szintén fából készült. 1781-ben rossz állapota miatt be kellett zárni. Mai temploma a hívek és a Zichyek összefogása nyomán épült.

A műemlék késő barokk római katolikus templomot a Zichy család kezdeményezésére 1784-ben építették, 1798-ban pedig toronnyal bővítették. Az egyhajós, szegmentíves szentélyzáródású templom egy kisebb domb tetején áll a falu központjához közel. A templom tornya az épület nyugati homlokzatához csatlakozik. A szentélyhez kétoldalt kapcsolódó, négyzet alaprajzú mellékhajók illeszkednek. A főpárkány fölött timpanon látható.

A hajó és a szentély is síkmennyezetes. A templom 1720-as évek végén készült oltárképe Szűz Mária mennybemenetelét ábrázolja, és az ausztriai Klosterneuburgi Apátság ajándékaént került Súrra. A historizáló falképek 1942-ben készültek. Az orgonát Swoboda és Brauner készítette 1903-ban. Az 1892-1895 közötti felújítás során a hajót meghosszabbították és ekkor készült el a jelenlegi szentély is. A templomot 2009-2010-ben teljesen felújították.

EVANGÉLIKUS TEMPLOM

Súron 1608-ban keletkezett az evangélikus egyház, de egyes feltevések szerint csak az 1700-as évek után (talán Bakonycsernyével együtt, 1724 körül). Károly István esperes jegyzőkönyve 1730-ban a sári rektor, 1737-ben pedig a sári prédikátor fizetését említi. Gróf Zichy Jánoshoz és Istvánhoz 1748-ban a sáriak alázatos instanciát intéztek, melyben már második "lelki tanító" behozatalát kérelmezik. Az anyakönyvek vezetése - mint az 1792. évi egyházlátogatási jegyzőkönyv megállapítja - 1741-ben kezdődött. A szabad vallásgyakorlat 1767. április 6-án időszakosan megszűnt. Jelenlegi temploma 1785-ből való. Az 1785-ben épült evangélikus templom épülete a falu központjában emelkedik. A templom 2011-ben készült 12 harangból álló harangjátéka naponta hét alkalommal különböző dallamokkal jelzi az idő múlását. A templomot 1785 márciusában kezdték el építeni, s még ugyanezen év advent 2. vasárnapján tartották benne az első istentiszteletet. Felszentelésére 1786. március 12.-én került sor. A templomépítést a település földbirtokosa, gróf Zichy Miklós is támogatta: *„Ezen kérelemben foglalt suuri jobbágyaimnak kérelmét meghallgatván templomhelynek az általuk kívánt Bartek Márton zsellér helyét oly móddal engedem, hogy háza helyett kimutatandó helyen más házat építsenek. A téglaegetést megengedvén ahhoz szükséges és elegendő fát is engedélyezek úgy mindazonáltal, hogy annyi ölfát vágjanak helyette és ezen engedélyemért a csatári erdőmből 20 öl fát Győrbe elvigenek. Várpalota, 1784. aug. 25.”*

1882-ben tűzvész következtében a templom a lelkészi lakással együtt leégett. A torony elhamvadt, a harangok földre zuhanva megrepedtek. Elegendő önerő híján helyi evangélikus gyülekezetet a Klosterneuburgi Apátság segítette meg 10.000 db téglával és egy alapítvány létrehozásával. A templom felújítása után 1885-ben elkészült a karzat, 1890-évből pedig a lelkészlakás is.

ZSIDÓ TEMETŐ

Súr és a környező falvak zsidósága a második világháború végéig a település nyugati végében fekvő temetőbe lelt végső nyugalomra. A régi, gyakran évszázados sírkövek a Hitmélyítő Tábor szomszédságában egy erdős domboldalon elfeledve rejtőznek.

BÉKESSÉG SZIGETE HITMÉLYÍTŐ TÁBOR

Az Őskeresztény Apostoli Egyház Súron építette fel hitmélyítő táborát.

MÁRIA ÚT

Súr a Mária kegyhelyeket az ausztriai Mariazelltől az erdélyi Csíksomlyóig végigjáró 1400 kilométeres zarándokút mellett fekszik. A falu központjából a zarándokúton kelet felé gyalogolva Nagyveleg és Bodajk, nyugat felé mintegy egy óra alatt a csatkai Mária-kegyhely érhető el.

Az itt feltárt és bemutatott régi épületek között szerepelnek olyanok, melyek nem feltétlenül képviselnek egyedi építészeti értéket, vagy már a valóságban nem is léteznek, de térmeghatározó szerepük, történeti jelentőségük, díszítésbeli értékük miatt ezek alkotják a falu organikus kialakult, pótolhatatlan jellegzetességét.

Szabadság tér

Sportpálya

Temetőkert

Szántóterület

Kettős vadgesztenye fasor Súr északi részén

Közlekedési célú közterület menti zöldfelület

4. TÁJKÉPVÉDELMI TERÜLET

Az MaTrT-ben meghatározott, de az MvM rendelet által lehatárolt **tájképvédelmi terület övezetébe** tartozik a település majdnem teljes közigazgatási területe.

A. HELYI VÉDELEM ALATT ÁLLÓ TERÜLETEK

Súr közigazgatási területén belül helyi védelem alatt álló természeti érték, terület nem található.

B. EGYEDI TÁJÉRTÉKEK

Súr közigazgatási területén belül egyedi tájérték nem található.

c. TÁJI-TERMÉSZETI KARAKTER

A településhez tartozik a központtól délnyugatra, 3 kilométerre, található Súr-Szőlőhegy. A falu központjától mintegy másfél kilométerre északkeletre, a Fekete-berki vízfolyás völgyében, horgásztó található.

5. RÉGÉSZETI TERÜLETEK

Súron a Komárom-Esztergom Megyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály Örökségvédelmi Osztály által nyújtott adatszolgáltatás alapján 11 db régészeti lelőhely található, melyek a V1 és V2 vizsgálati tervlapokon feltüntetésre kerültek. A kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény rendelkezik a régészeti lelőhelyek védelmével kapcsolatos szabályokról, melyeket a lent felsorolt területek esetében figyelembe kell venni.

	Település	Lelőhely azonosító	Helyszín elnevezése	Hrsz
1.	Súr	5	Súri-patak mente 1.	082/8, 091, 0100, 081, 092
2.	Súr	6	Csépi dűlő	0161/12, 0161/5, 0168/1, 0161/13
3.	Súr	4	Kisfaluhelyi dűlő	0260/3, 0260/1, 0260/2, 0251, 0250/4
4.	Súr	7	1/2004. lelőhely	0252/3, 0252/4
5.	Súr	8	2/2004. lelőhely	0252/3, 0252/4
6.	Súr	9	3/2004. lelőhely	0252/4
7.	Súr	10	4/2004. lelőhely	0220/8, 0224/3, 0224/4, 0220/7, 0224/5, 0223
8.	Súr	11	Római katolikus templom	263
9.	Súr	12	Mélyúti dűlő 1.	081
10.	Súr	13	Pogánysánc	082/8
11.	Csetény	2	Itató-dűlő	0316, 0315, 0120, 0121/6

